

Zamek w dziecięcej wyobraźni. Zegar historii



Fascynujące opowieści wieży zegarowej

Zamek w dziecięcej wyobraźni. Zegar historii

- Zegar odmierzał czas intensywnej pracy naszych królów i ich dworzan, jak też czas wolny. Wyznaczał godziny ważnych narad, spotkań, wizyt ważnych gości z kraju i posłów obcych monarchów, a także godziny niekiedy bardzo długich i burzliwych obrad dawnych sejmów. Bicie i wskazówki zegara wyznaczały czas, dni i godziny odpoczynku, balów, uczt, koncertów, oper, przedstawień teatralnych, uroczystości dworskich czy wyjazdów na wypoczynek lub polowanie. Przez wiele lat Zamek pozostawał najwyższym budynkiem w Warszawie i zegar w wieży wyznaczał rytm życia stolicy i jej mieszkańców w dawnych wiekach.



Zamek w dziecięcej wyobraźni. Zegar historii



- Wieża zegarowa, wybudowana przez króla Zygmunta III, który przeprowadził się do Warszawy ze swoją rodziną i rozbudował Zamek, była świadkiem wielkich i uroczystych wydarzeń, zwycięskich powrotów i chwil radości, ale także upadku państwa i wojen. Już na początku II wojny światowej wieża spłonęła zaś w czasie powstania warszawskiego legła w gruzach. Na szczęście w roku 1974 ukończono jej odbudowę i na nowo uruchomiono zegar, który wygląda tak samo jak przed wojną i w czasach królów. Do dziś wieżę zdobi herb Rzeczypospolitej z herbem dynastii Wazów.

Dzieje zegara – najważniejsze wydarzenia



- Zegary na wieżach montowano już w średniowieczu i były symbolem porządku, ładu i władzy. Pierwszy zegar w Warszawie powstał na początku XV w. na wieży nieistniejącego już ratusza na rynku Starego Miasta
- Wieżę zegarową ukończono w 1619 r. zaś zegar ukończono w 1622 r. Możliwe, że wykonał go warszawski zegarmistrz Jan Sulej lub włoski mistrz z Florencji – Gerardo Priami. Dzwony, wybijające upływające godziny, odlano w Gdańsku.
- Inicjatorem budowy wieży i zamontowania zegara był król Zygmunt III (widoczny na portrecie obok).



Dzieje zegara – najważniejsze wydarzenia

- Wiadomo, że w czasie potopu szwedzkiego w połowie XVII w. zegar i wieża ucierpiały podobnie jak znaczna część Zamku. Król Jan Kazimierz (widoczny na portrecie obok) nakazał wyremontować wieżę i zegar. O tym wydarzeniu napisano na pamiątkowym pergaminie, który umieszczono w wieży Zamkowej. Został tam odnaleziony sto lat później. Było to niezwykle i niespodziewane odkrycie. Treść pergaminu o następującej treści opublikowano w „Gazecie Warszawskiej”



Wieża zegarowa na dawnych sztychach i obrazach

Panorama
Warszawy
z około 1625 roku



Wieża zegarowa na dawnych sztychach i obrazach



Widok Zamku z 1641 roku

Wieża zegarowa na dawnych sztychach i obrazach



Obraz elekcja króla
Augusta II – 1696 r.



Wieża zegarowa na dawnych sztychach i obrazach



- Panorama Warszawy od strony Wisły autorstwa Bernardo Bellotto zwanego Canalettem



Wieża zegarowa na dawnych sztychach i obrazach

- Wieżę zegarową widzimy także na należącym do kolekcji Zamku obrazie Jana Matejki *Konstytucja 3. maja 1791 r.* który artysta namalował w setną rocznicę pamiętnego wydarzenia. Przedstawił na nim swoje wyobrażenie orszaku, który przeszedł z Zamku do obecnej katedry warszawskiej.



Zamek na przedwojennych zdjęciach





17 września 1939

- Właśnie tego dnia o godzinie 11.15 niemieckie bomby spadły na Zamek. Uszkodziły dach i wywołały pożar, który objął też hełm wieży zegarowej. Wskazówki zegara zatrzymały o godzinie 11.15

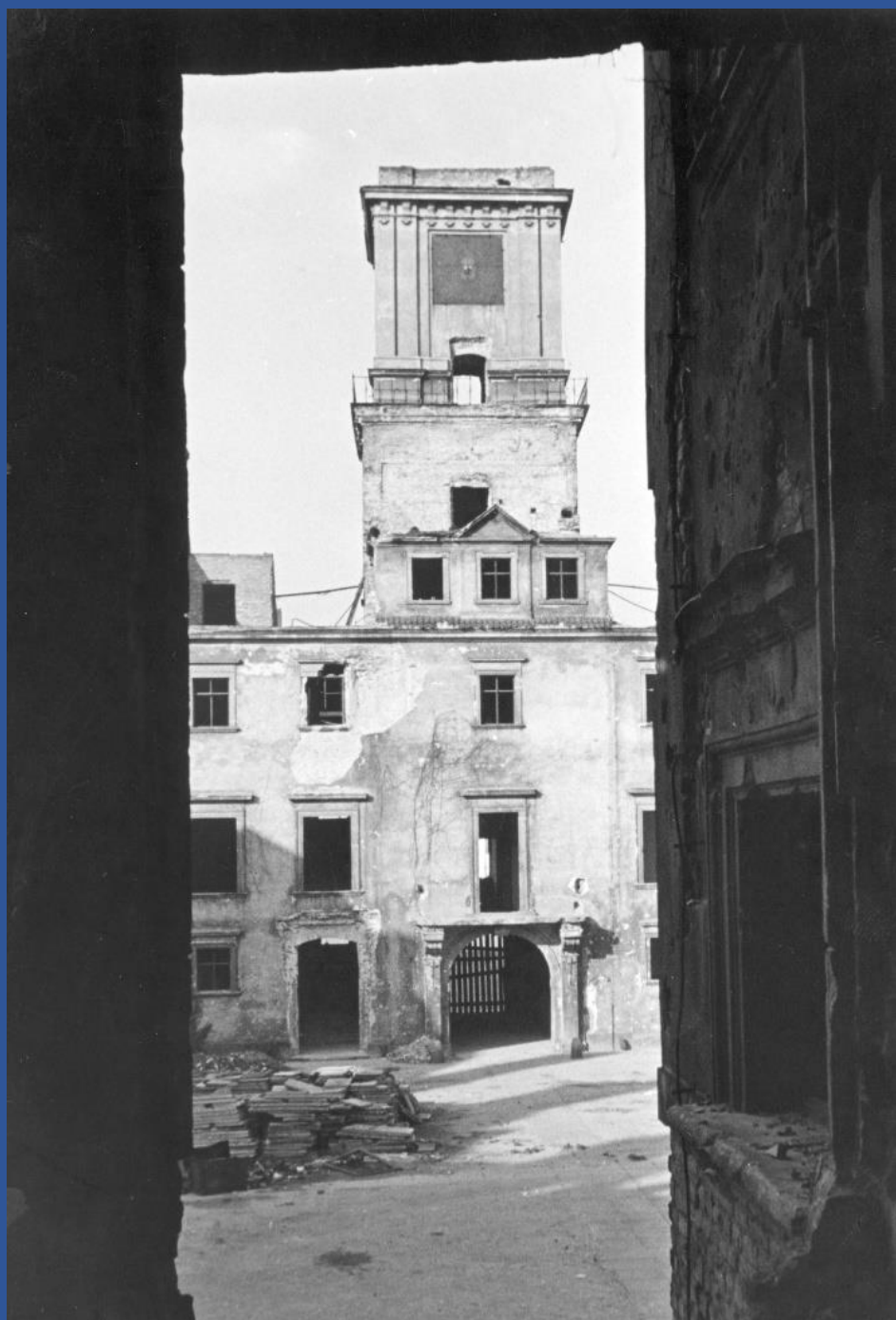




Lata 1939-44



- Mury uszkodzonego Zamku wraz z wieżą i nie działającym zegarem przetrwały do września 1944 roku, kiedy to niemieccy saperzy wysadzili Zamek w czasie powstania warszawskiego.



**Wrzesień 1944 –
zdjęcie przedstawia
częściowo już
wysadzony Zamek**



Zniszczenie i odbudowa

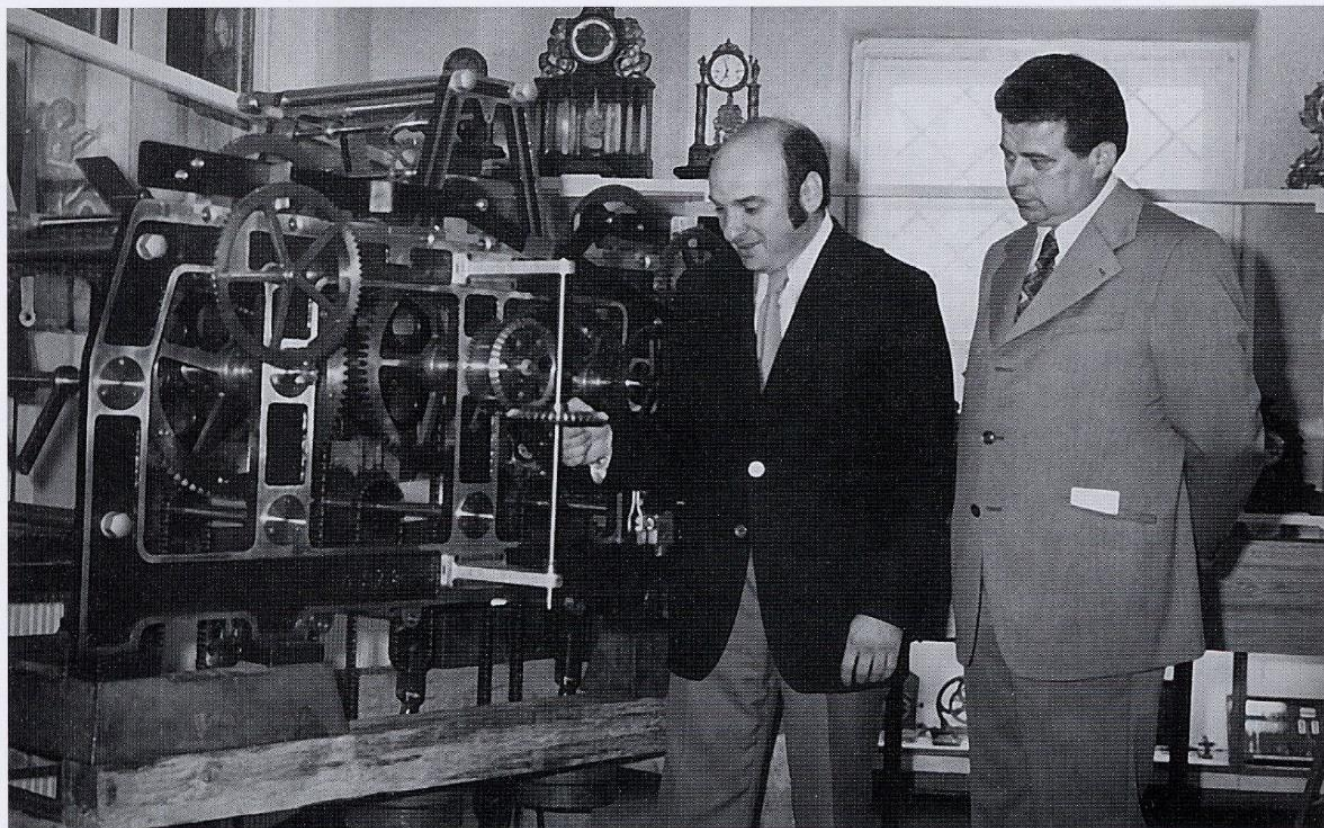
- O ile wiele elementów wyposażenia i dekoracji Zamku udało się uratować i zabezpieczyć o tyle mechanizm zegara został doszczętnie zniszczony, przetrwały tylko nieliczne elementy. Odtworzono go dopiero w latach 1971-74 w czasie odbudowy Zamku



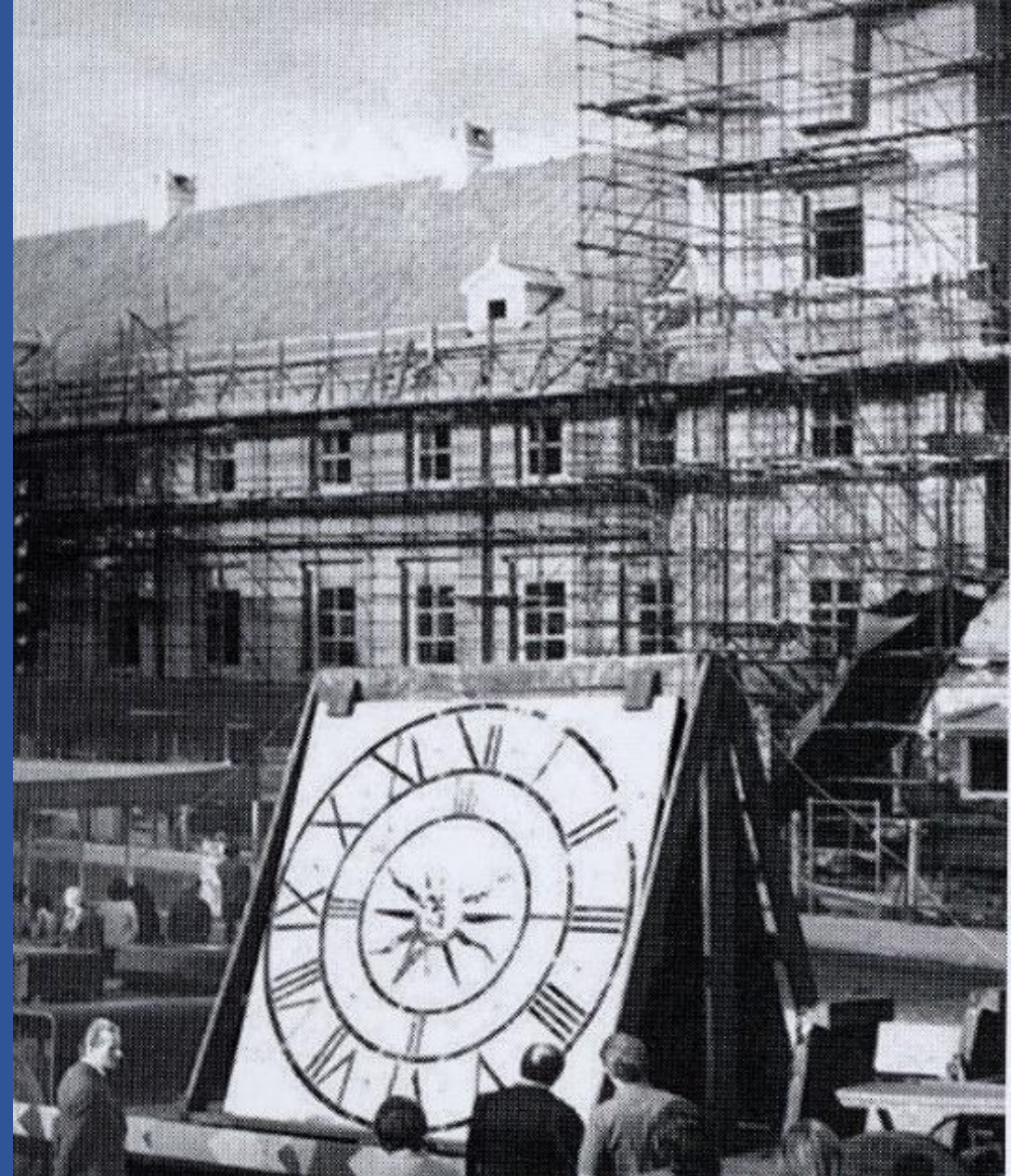
Lipiec 1974 r.

- Na przełomie czerwca i lipca 1974 r. trwał montaż mechanizmu zegara, tarcz, wskazówek i dzwonów.
- Uroczyste uruchomienie zegara miało miejsce 19 lipca 1974. Wskazówki ruszyły po 35 latach równo o 11.15
- Przy odtworzeniu zegara pracowało w czynie społecznym wielu zegarmistrzów, złotników, optyków, grawerów i brązowników. W ówczesnej Polsce brakowało firm, które zajmowały się produkcją tradycyjnych zegarów wieżowych.





8. Nowy, już działający mechanizm zegara zamkowej, wystawiony w Muzeum Rzemiosł Artystycznych przed zainstalowaniem go na wieży; stoją od lewej: zastępca kierownika ZBZ, mistrz E. Wójcik, i kierownik Zespołu mistrz W. Zaleski. Fot. Zdzisław Mrugalski / A new, working movement of the castle clock displayed in the Museum of Arts and Crafts before installation in the tower; from left to right - deputy head of the Clock Building Team (ZBZ) master craftsman E. Wójcik and the Team's head, master craftsman W. Zaleski. Photo Zdzisław Mrugalski



- Montaż odtworzonych tarcz zegara w 1974 roku

Zobacz też inne zegary z naszej kolekcji





- Jednym z najbardziej niezwykłych zegarów w Zamku jest figura Chronosa-Saturna greckiego/rzymskiego boga czasu, przemijania, cyklów w przyrodzie, wegetacji. Król Stanisław August zamówił go do jednej z najważniejszych sal – Sali Rycerskiej, która poprzedza Salę Tronową. Złocona kosa wyznaczała godzinę na ruchomej obręczy z cyframi rzymskimi. Rzeźba przetrwała chociaż mechanizm niestety nie został odtworzony. Kosa wskazuje nieustannie godzinę 11.15



ASTI DUM VITA MANEBAT

QUIQUE PII VATES ET PHOEBO

DIGNA LOCUTI

INVENTAS AUT QUI VITAM

SAR
EF
1682
MCCCLXXXII

Zegar rotacyjny w Dawnej Audiencjonalnej

- Zegar w kształcie urny lub wazy, wykonany z brązu ze złoceniami przez zegarmistrza króla Stanisława Augusta – Franciszka Gugenmusa
- Do dziś zdoła i wyznacza czas w Dawnej Sali Audiencjonalnej – starszej Sali Tronowej Zamku Królewskiego
- Godzinę wskazuje język węża







- Dzieła królewskich zegarmistrzów do dziś ozdabiają wnętrza Zamku, wskazują godziny lub przypominają o pamiętnej godzinie 11.15



Miłośnik sztuki i zegarów król Stanisław August

- Wystrój większości zamkowych wnętrz to dzieło wielkiego mecenasa artystów – króla Stanisława Augusta. Zamawiał też wiele zegarów w Polsce i za granicą, którymi dekorowano wnętrza zamkowe



Zegarki i zegary Stanisława Augusta

- Król Stanisław August często obdarowywał swoich przyjaciół, krewnych, współpracowników i osoby zasłużone cennymi zegarkami kieszonkowymi.
- Na tym i kolejnych slajdach zobaczycie wiele cennych zegarów z królewskich apartamentów













Nie brakuje u nas też starszych zegarów takich jak zegary wieżyczkowe

- Wykonany w Niemczech pod koniec XVI wieku, popularna forma zegara w XVI i XVII wieku



Czy też zegary kaflowe tzw. kaflaki

- Popularne już w XVII i w XVIII wieku.
- Z czasem wzbogacano je np. o mechanizm wybijający godzinę co kwadrans, budziki, datowniki lub wskaźniki faz księżyca



Zegary karetowe

- Zdecydowanie mniej dekoracyjne, ale za to odporne i wytrzymałe były zegary wytwarzane do karet i dyliżansów pocztowych
- Zaczęto je wytwarzać w XVII wieku, bardzo popularne były w kolejnym stuleciu





- Do dziś znamy imiona zegarmistrzów króla Stanisława Augusta:
- Daniel Schepke (urodzony prawdopodobnie w Toruniu) zatrudniony jeszcze przez poprzedniego króla - Augusta III. Jego mieszkanie znajdowało się na drugim piętrze w wieży zegarowej, bardzo blisko zegara, którym się opiekował.
- Józef Krukowski, pracującego także dla Branickich w Białymstoku
- Franciszka Gugenmus, twórca wielu zachowanych do dziś pięknych zegarów. Szczęśliwie przetrwał też portret królewskiego zegarmistrza i do dziś można go zobaczyć w królewskiej jadalni – Pokoju Żółtym

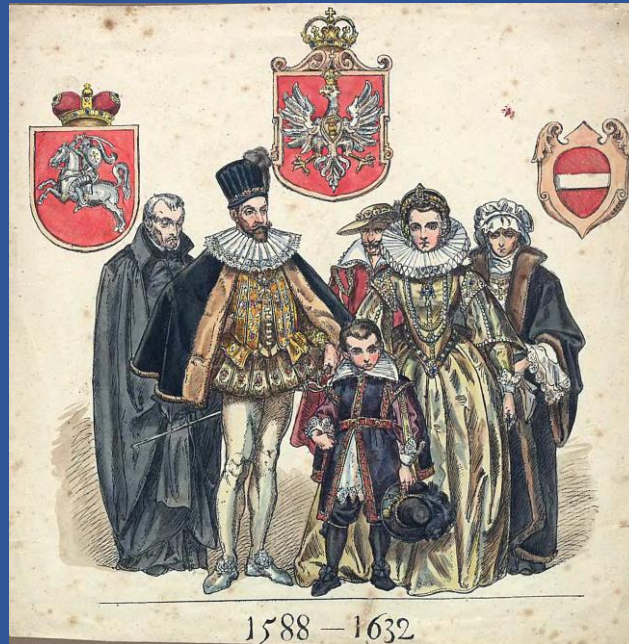
Zdjęcia zegarów i krótkie opisy możecie znaleźć na stronie internetowej Zamku w zakładce digitalizacja - metale



Tymczasem, mamy dla Ciebie jeszcze kilka ciekawostek na następnych slajdach

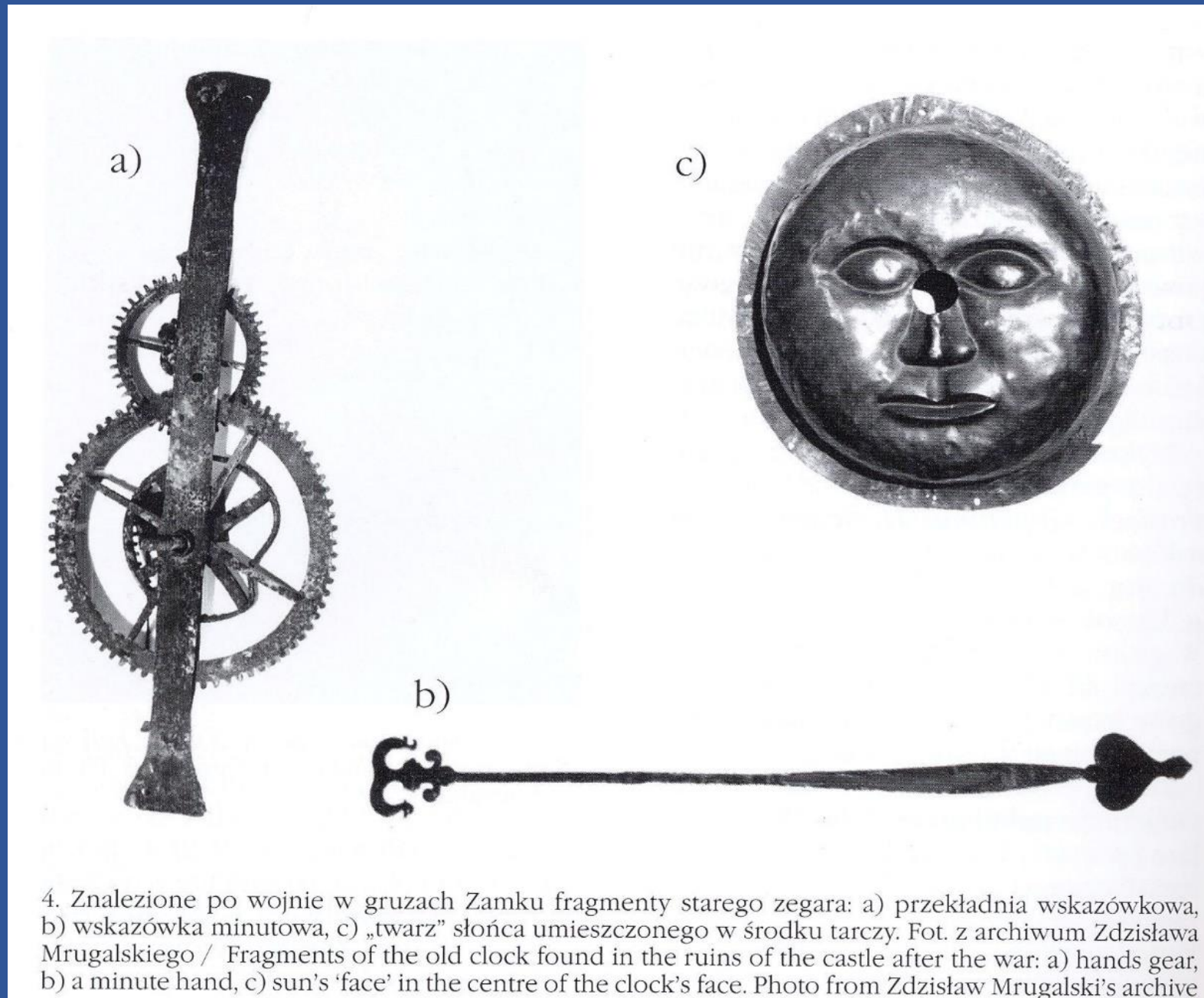
Zegarowe ciekawostki

- Król Zygmunt III Waza miał talent malarski i muzyczny. W wolnym czasie lubił malować, rzeźbić, wytwarzać biżuterię lub naczynia liturgiczne czy przeprowadzać eksperymenty alchemiczne. Według niektórych podań, podobno lubił też konstruować zegary.



Zegarowe ciekawostki


- Choć zdecydowana większość dawnego przedwojennego zegara, w tym cały zabytkowy mechanizm zostały zupełnie zniszczone w czasie II wojny światowej, z gruzów udało się wydobyć jedną oryginalną wskazówkę, przekładnię i przedstawienie słońca ze środka tarczy.



4. Znalezione po wojnie w gruzach Zamku fragmenty starego zegara: a) przekładnia wskazówkowa, b) wskazówka minutowa, c) „twarz” słońca umieszczonego w środku tarczy. Fot. z archiwum Zdzisława Mrugalskiego / Fragments of the old clock found in the ruins of the castle after the war: a) hands gear, b) a minute hand, c) sun's 'face' in the centre of the clock's face. Photo from Zdzisław Mrugalski's archive

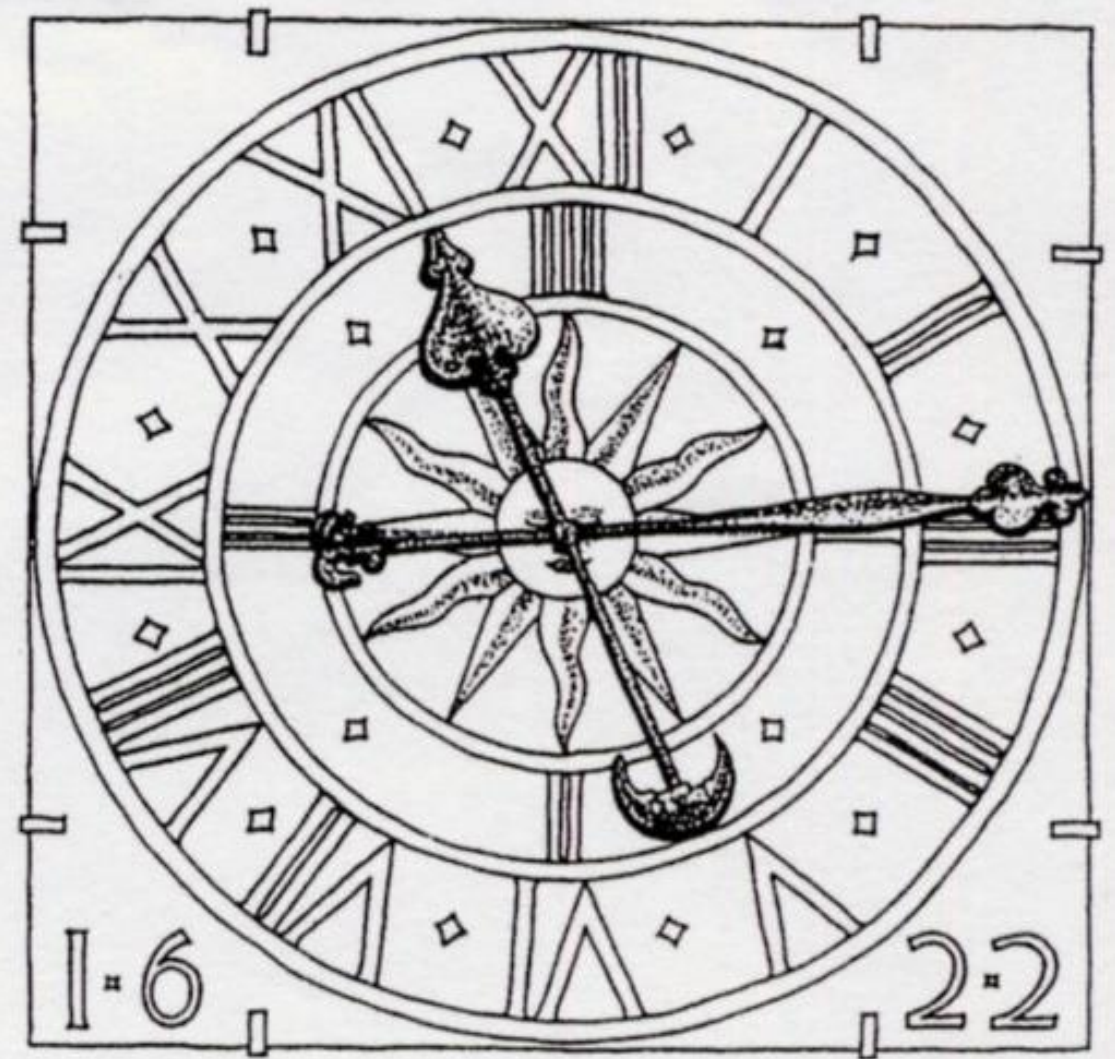
Zegarowe ciekawostki

- Z każdej z czterech stron wieży zegar ma inną tarczę z wizerunkiem słońca w środku. Każde z czterech słońc wyraża inne emocje

„Smutek”		strona wschodnia (Dziedziniec Wielki)	„Uśmiech”		strona północna (Stare Miasto)
„Obojętność”		strona południowa (Krakowskie Przedmieście)	„Wesołość”		strona zachodnia (Plac Zamkowy)

Zegarowe ciekawostki

- Na tarczach zegara widnieją daty:
- 1619 – data ukończenia rozbudowy Zamku i wieży
- 1622 – data zamontowania i uruchomienia zegara



6. Szkic przedstawiający wygląd zewnętrzny tarczy zegara zamkowego. Rys. Barbara Paduch¹⁷ / External view of the clock's face. Drawing by Barbara Paduch

Zegarowe ciekawostki

- Zegar jest elementem Zamku, który zawiera najwięcej złota. Do pozłocenia odtworzonego zegara użyto 14 kg. złota. Potrzeba użycia tak dużej ilości złota wynikała z konieczności zabezpieczenia pozłacanych wskazówek i elementów tarczy przed warunkami atmosferycznymi



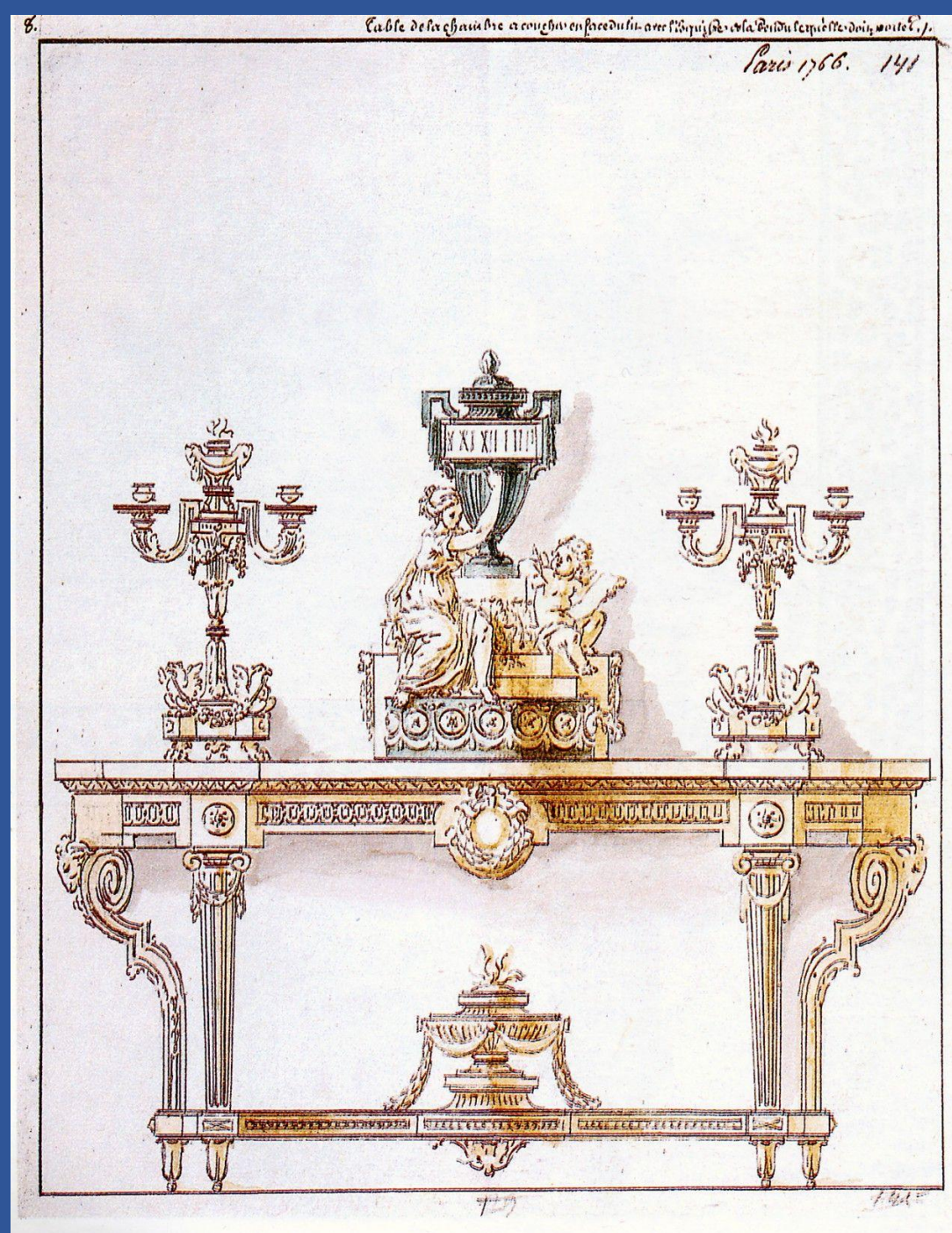
Zegarowe ciekawostki

- Przed drugą wojną światową na ścianie wieży grodzkiej (wieża od strony trasy WZ, w czasie odbudowy przywrócono jej częściowo średniowieczny wygląd) znajdował się zegar słoneczny



Zegarowe ciekawostki

- Jednym z cenniejszych zabytków z dawnego wyposażenia Zamku, który zaginął w czasie II wojny światowej jest stół konsolowy z Sali Tronowej króla Stanisława Augusta oraz stojący na nim wielki zegar rotacyjny. Wygląd stołu i zegara znamy z projektów z XVIII wieku i przedwojennych zdjęć.



Zegarowe ciekawostki



- Stolik i zegar zaginął i po dziś dzień nie udało się ustalić, gdzie obecnie się znajdują. W kolekcji Zamku zachował się jedynie fragment przedstawiający dwa putta podtrzymujące herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów z herbem Poniatowskich w środku.

Chcesz dokładniej poznać skarby Zamku – odwiedź nas!



Zdjęcia zegarów z kolekcji Zamku pochodzą z zakładki „DIGITALIZACJA – METALE” na stronie Zamku